

- [8] Kotásek, J.: O stavu a perspektivách západoevropského a severoamerického vysokého školství. *Vysoká škola*, 38, 1989/90, č. 7, s. 320–328, č. 8, s. 361–369.
- [9] Mareš, J. — Ouhrabka, M.: Žákovo pojetí učiva. *Pedagogika*, 42, 1992, č. 1, s. 83–94.
- [10] Smirnova, J. E. (Red): Modelirovanije dejatelnosti specialista na osnove kompleksnogo issledovanija. Leningrad, Izd. Leningradskogo universiteta 1984.
- [11] Švec, V.: Hlavní poznatky a doporučení z průzkumu mínění absolventů VA. *Sborník VA, řada D*, 1992, č. 1, s. 41–48.
- [12] Švec, V.: Zvyšování pedagogické kompetence vysokoškolských učitelů v demokratické společnosti. *Pedagogická revue*, 44, 1992, č. 6, s. 401–412.
- [13] Švec, V.: Jak dál v pedagogicko-psychologickém vzdělávání vysokoškolských učitelů? *Pedagogická orientace* 1992, č. 4, s. 74–76.
- [14] Švec, V.: Zkušenosti se zjišťováním a ovlivňováním pojetí výuky u vysokoškolských učitelů. In: *Sborník referátů ze 3. celostátního semináře o pedagogické interakci a komunikaci. Hradec Králové, Vysoká pedagogická škola 1993.*
- [15] Tonucci, F.: *Vyučovat nebo naučit? Praha, Středisko vědeckých informací pedagogické fakulty UK 1991.*
- [16] Vlček, J. aj.: *Návrh tezí koncepce vysokých škol v České republice pro období 1992–1997. Praha, Odbor vysokých škol MŠMT ČR 1992.*
- [17] Walterová, E.: Trendy a inovace v teorii a tvorbě kurikula. In: Průcha, J. (Ed): *Proměny vzdělávání v mezinárodním kontextu. Praha, Ústav pedagogických a psychologických výzkumů na pedagogické fakultě UK 1992, s. 45–56.*

Dvoustranný pedagogický systém

Jan Zlatník

Vycházím z myšlenky (která na konferenci obrátila pozornost k vnitřním, podstatným stránkám reformy), že obroda školy musí spočívat v obrodě myšlení.

Prosím, začněme s obrodou myšlení přímo ve třídě: učitel do obsahu vyučování jednoho tématu (teorie) průběžně zařazuje myšlenková jádra, praktické zkratky (ideje) souvisejících témat. Tím zároveň se specifickými poznatky vytváří orientační přehled. Mezi teoriemi a idejemi se snaží udržovat rovnováhu (je to rovnováha mezi rozvíjenými a zkracovanými poznatky), která vede k rovnoměrnému rozvoji protikladných stránek myšlení disjunktivního a spojitého (pojmového a obrazného, teoretického a empirického, analytického a syntetického, deduktivního a indukativního, krátkodobého a dlouhodobého, blízkého a vzdáleného apod.). Žák se učí spojovat teoriemi

rozdělené stránky pojmů a překonávat jejich formální omezenost, spojovat učivo jednoho tématu s učivem jiných témat a oborů, učí se myslet i na okolí a na budoucnost, učí se úkoly a řešené problémy navzájem spojovat, nacházet v učivu jeho hlubší smysl atd.

Pedagogický systém (tzv. dvoustranný), který takové počínání zajišťuje (a jeho důsledkem je rovnoměrný rozvoj myšlení jako celku), zakládám na principu záměrného zvýrazňování a překonávání myšlenkových a pojmových protikladů, tzv. principu dvoustrannosti. Jádrem praktické realizace dvoustranného systému je strukturování obsahu vzdělávání do protikladů jedné teorie a množství rozmanitých vývojových a souvislostních idejí.

Navrhovaný systém není v naší pedagogice ničím cizorodým. Naopak, naši učitelé byli k němu jednotlivými požadavky (na spojování výchovy a vzdělávání, na rozvíjení mezipředmětových vztahů, motivace, názornosti aj.) celá desetiletí vedeni — ale nesystematicky. Neřeklo se jim, jak to mají dělat. Význam „ideje“ jako myšlenkového jádra (praktické zkratky) s koncentrovanou informací se jim zkomolil a stal se nástrojem politiky. A hlavně — nedal se jim, zejména v základní učebnici, zdroj idejí.

Co je tedy vlastně potřeba k praktickému fungování systému? Ke vzdělávacím teoriím vytvořit poznatkovou protistrukturu idejí a přenést ji do učebnic a do škol. Aby měl učitel k dispozici stejně takový zdroj idejí, jako teorií a mohl je přiměřeně kombinovat.

V čem je problém? Vytvořit zdroj idejí — což se neobejde bez spolupráce pracovníků různých profesí. Tvorba dvoustranných učebních textů je pracná (i když koncepčně jednoduchá) a tak je žádoucí na profesionální úrovni ji centrálně řídit. Všeobecně je potřeba překonat zvyk tradičního uspořádávání poznatků, zvyknout si na dvě poznatkové struktury.

Mám jasnou představu vnitřní struktury obsahu takové školy a její základní učebnice, jejího vybavení a způsobu myšlení učitele. Protože vím, jak tu představu uskutečnit, mám zájem podílet se na vytváření koncepčních záměrů našeho školství a školu v naznačeném duchu začít budovat.

Svým diskusním příspěvkem jsem chtěl v pedagogice obrátit pozornost od otázky „Co?“ k otázce „Jak?“ a otevřít trh myšlenek, programů, koncepcí.